

ШЕВЧЕНКОЗНАВСТВО МИХАЙЛА НОВИЦЬКОГО ТА МИКОЛИ ЗЕРОВА: ІСТОРІЯ СПІВПРАЦІ ВЧЕНИХ

У статті йдеться про спільні шевченкознавчі зацікавлення М. Новицького та М. Зерова в 1920-х – середині 1930-х років – “Шевченківський збірник” (т. 1, 1924), співпрацю вчених над підготовкою спогадів про Шевченка та видання “Т. Г. Шевченко. Кобзарь: избранные стихотворения” (1934). Окреслено також їхнє оточення, наведено свідчення М. Новицького про М. Зерова, надані на вимогу співробітника МВС УРСР (до 1946 р. – НКВС) молодшого лейтенанта Жиромського в травні 1957 р.

Ключові слова: шевченкознавство, М. Новицький, М. Зеров, видання шевченкіани, архівні документи.

Halyna Karpinchuk. Mykhailo Novytskyi's and Mykola Zerov's Shevchenko-Studies: History of Scholars' Collaboration

The paper deals with the joint Shevchenko studies of M. Novytskyi and M. Zerov in the 1920s – middle 1930s. In particular, the scholars cooperated within the project «Works on Shevchenko» (1924) and while preparing the series of memoirs about Shevchenko, initiated by M. Novytskyi in the early 1930s. The collaboration of two scholars within the edition “T. H. Shevchenko. Kobzar: Selected Poems” (1934) has been highlighted as well. The paper also outlines the scholars' common circle and provides M. Novytskyi's testimony about M. Zerov, given on request of the junior lieutenant Zhyromskii from the Ministry of Internal Affairs of the USSR in May 1957.

Keywords: Shevchenko studies, M. Novytskyi, M. Zerov, archival documents.

Знайомство шевченкознавця Михайла Новицького та поета, літературознавця, перекладача Миколи Зерова відбулося в Києві. Із 1921 р. уродженець Ніжина, випускник Петроградського університету (нині – Санкт-Петербурзький державний університет) М. Новицький обіймав посаду наукового співробітника в Комісії для видавання пам'яток новітнього українського письменства, що працювала при історично-філологічному відділі Всеукраїнської академії наук УРСР. Очолював Комісію С. Єфремов, а її співробітниками були П. Зайцев, М. Плевако, П. Филипович, М. Марковський, І. Айзеншток, а також М. Зеров, викладач української літератури у Вищому інституті народної освіти ім. М. Драгоманова (нині – Київський національний університет імені Тараса Шевченка) [24, 128–129].

1920-ті роки в Україні, незважаючи на радянську ідеологію, позначені національним відродженням. Нова влада враховувала опір, а подекуди й вороже ставлення з боку українців, особливо свідомої інтелігенції, отож вимушено йшла на деякі поступки. Саме в цей час зростає увага до вивчення життя і творчості Шевченка, виникає окремий термін – “шевченкознавство” [1, 5]. Використовуючи постать Шевченка для утвердження комуністичної ідеології, радянська влада виступила на підтримку розвитку цієї галузі науки.

На початку 1920-х років одним із першорядних завдань шевченкознавства стає дослідження та видання життєпису поета. Оpubліковані праці М. Чалого, О. Кониського й Б. Лепкого потребували значних доповнень та уточнень. Іншою проблемою була необхідність текстологічного дослідження Шевченкових творів. Популярний і найповніший “Кобзар” (1907, 1908, 1910) за редакцією В. Доманицького вже не задовольняв наукове шевченкознавство.

1923 року, з нагоди 110-річчя із дня народження Шевченка, вивчати творчу спадщину поета розпочала Комісія для видавання пам'яток новітнього українського письменства при Першому відділі Української академії наук.

Наступного року за редакцією співробітника Комісії П. Филиповича з'явився “Шевченківський збірник”. До першого тому ввійшли статті С. Єфремова “На нерівних позах” (про історію викупу Шевченкових родичів із кріпацтва),

Д. Загула “Рима в “Кобзарі” Шевченка”, П. Филиповича “Шевченко і декабристи”, Б. Якубського “Із студій над Шевченковим стилем”. Привертає увагу й художнє оформлення видання, для якого використано роботи Я. де Бальмена та М. Башилова з рукописної збірки “Wirszy T. Szewczenka” (1844). Рецензував збірник М. Зеров, він звернув увагу на вміщені тут праці М. Новицького “Недруковані листи Шевченка” та “Арешт Шевченка в 1859 р.” [10, 174].

Із 1927 р. М. Новицький навчався в аспірантурі київської філії Інституту Тараса Шевченка, досліджував тему “Шевченко і товариство “мочиморди” [21, 1]. У цей час М. Зеров посилено викладає. Крім Київського інституту народної освіти (далі – КІНО), працює в Другій торговельно-промисловій школі, Київському кооперативному технікумі, Археологічному інституті, залізнично-експлуатаційному технікумі, Київському інституті лінгвістичної освіти (1923 – 1934).

М. Зеров – один із натхненників Історико-літературного товариства, де з доповідями на шевченкознавчі теми виступав і М. Новицький. Вільний від роботи час учені проводять серед так званих неокласиків. У колі спільних знайомих – О. Бургґардт, М. Драй-Хмара, М. Могилянський, В. Петров, П. Филипович [14, 168] та ін. Очевидно, у цей час М. Новицький познайомився і з М. Рильським, який допоміг ученому після повернення із заслання одержати дозвіл на проживання в Києві. На думку Ю. Клена, ім’я М. Новицького згадано й у жартівливому вірші “Неоклясичний марш” під образом де Бальмена: “Поникни гордий Пилипенку! / Багато є у нас імен: / в нас Голоскевич, Титаренко, / Скородо і де Бальмен” [16, 30–31].

На той час у науковому доробку М. Новицького вже були такі дослідження до біографії поета: “Шевченко в процесі 1847 р. і його папери” (1925), “До історії арешту Шевченка 1850 р.” (1925), “Новий документ до історії “Товариства мочимордія” (1928), а також текстологічні розвідки про Шевченкові твори – “Поема Т. Шевченка “Мар’яна-черниця” (1924), “До тексту Шевченкового “Кобзаря” (1924) та ін.

Після короткого періоду “українізації” (1923 – 1927) розпочалося відкрите переслідування діячів української науки та культури. Коли наприкінці 1920-х років Об’єднане державне політичне управління оголосило “процес СВУ”, то керівника Комісії для видавання пам’яток новітнього українського письменства, академіка ВУАН С. Єфремова визнано головним підозрюваним і заарештовано 21 липня 1929 р. М. Зеров, як один із соратників Єфремова, мусив виступити свідком у цій справі. 29 лютого 1929 р. в поле зору та стеження НКВС потрапляє М. Новицький [20, 171].

На початку 1930-х років масові арешти патріотично налаштованих українців, скорочення наукових працівників зросли. У цей час іще з’явилися друком дві розвідки М. Зерова, присвячені шевченкіані, – передмова до видання “Поети пошевченківської пори” (1930) та стаття “Іван Белоусов, російський перекладач “Кобзаря” (1930) [9, 809–829; 9, 773–783]. До постаті Шевченка М. Зеров звертався й у лекційному курсі “Українське письменство ХІХ ст.”, прочитаному впродовж 1927/1928 академічного року для студентів КІНО. Тут 8 із 45 лекцій висвітлюють такі шевченкознавчі теми, як “Тарас Шевченко. Біографічні студії”, “Хронологічна канва Шевченкової біографії”, “Творчість Шевченка. “Кобзар”, “Російські повісті Шевченка”, “Форма Шевченкової поезії” та ін.

Після арешту С. Єфремова Комісією для видавання пам’яток новітнього українського письменства, у якій працювали М. Новицький і М. Зеров, ліквідовано. Натомість створено Комісію Шевченкової доби й оточення при Інституті Тараса Шевченка (згодом перейменовано в Комісію української літератури доби промислового капіталізму), яку очолив М. Новицький [8, 7].

Під його керівництвом група науковців у 1930 – 1931 рр. підготувала до друку незвичайне видання про Шевченка – серію спогадів сучасників Шевченка з передмовами та примітками. Вдалося випустити у світ шість таких книжок, зокрема “Спогади про Тараса Шевченка” П. Куліша (1930), “На Сир-Дар’ї у ротного командира” М. Новицького (1931), “Епізоди з життя Шевченкового” В. Шевченка (1931) та ін.

Ще кілька спогадів Новицький повернув на доопрацювання. Він як відповідальний за видання та з огляду на загострення ідеологічної боротьби мусив вимагати від підлеглих підпорядкування змісту передмов марксистсько-ленінській ідеології, про що свідчить його звіт за 1931 р.: “Вступні статті до спогадів Костомарова, Аскоченського та Козачковського через невірне, антимарксистське спрямування повернуті авторам для радикальної, істотної переробки” [7, 1–1 зв.].

Спогади російського історика та журналіста В. Аскоченського досліджував М. Зеров. Підготовлена вченим передмова до запланованого видання мемуарів з’явилася друком тільки 1989 р. [11, 35–42] (машинопис статті зберігається в ЦДАМЛМ України, ф. 28, оп. 1, од. зб. 43) [12, 167–216]. На думку першопублікатора статті В. Брюховецького, стосунки Шевченка та В. Аскоченського М. Зеров проаналізував “тонко, навіть, можна сказати, граційно” [2, 45]. М. Зеров не тільки розкрив біографічне тло стосунків поета й історика, а й показав психологію сприйняття Шевченка В. Аскоченським. “Детермінований соціальною суттю свого автора, образ Шевченка у Аскоченського показує нам, яким хотів бачити поета консервативний ідеологією, різночинний походженням інтелігент 50–60-х років, і саме соціально своєю показовістю... “І мої спогади про Т. Г. Шевченка” повинні нашого читача зацікавити” [11, 42], – писав М. Зеров.

У 1930-х роках, коли поезію Шевченка почали активно перекладати мовами народів СРСР, М. Новицький та М. Зеров узяли участь у підготовці видання творів поета “Кобзарь. Избранные стихотворения”, що з’явилося 1934 р. в перекладі російською мовою Ф. Сологуба. Зокрема, М. Новицький (разом із М. Піксановим) був редактором видання, у цій книжці вміщені коментарі вченого та укладена ним хронологія Шевченкового життя і творчості. “Надо отметить хорошее оформление “Кобзаря” и весьма ценные комментарии и примечания” [3, 4], – писав російський літературознавець Б. Вальбе в рецензії на це видання.

М. Новицький також значиться автором передмови до книжки, хоча насправді її написав М. Зеров, праці якого на час виходу “Кобзаря” вже не друкували. Згодом авторство М. Зерова засвідчила Л. Курилова, знайома вченого: “Большая статья о Шевченко, написанная Зеровым, была напечатана и подписана Михаилом Новицким. Позже, к сожалению, Новицкий присвоил себе авторство этой статьи и даже помещал ее в списки своих научных работ. Но я собственными глазами видела черновики этой статьи, написанные рукой Зерова” [17, 354].

Твердження Л. Курилової про те, що М. Новицький видавав цю працю за власну викликають сумнів, адже ні в опублікованих статтях, ні в архівних матеріалах учений не згадує про написання передмови до видання “Т. Г. Шевченко. Кобзарь. Избранные стихотворения”. Не значиться стаття й у списку праць Новицького, упорядкованому вченим та доповненому В. Міяковським [19, 78–80].

Про цей випадок Софія, дружина М. Зерова, згадувала, що друк статті під прізвищем М. Новицького ухвалив її чоловік. “Хоча Зеров і в цей час працював багато, може навіть ще напруженіше, ніж звичайно, намагаючись забути про роботу, виступи проти нього почастишали, а тому він перестав друкуватися.

Тепер йому почали дорікати за “мовчальництво” і “саботаж”. Тоді він вирішив друкувати свої праці під чужими прізвищами. Він написав велику статтю про Шевченка, підписав цю статтю Мих. Мих. Новицький” [13, 119]. Оскільки М. Новицький брав безпосередню участь у підготовці видання, то його прізвище під передмовою викликало найменше підозри в представників НКВС.

Остаточну крапку в цій справі поставив В. Брюховецький. Наприкінці 1980-х років у Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України йому вдалося виявити нотатки М. Зерова під заголовком “Шевченко. Переклади на російську мову” [11, 167–216], які “...збігаються із загальним спрямуванням аналізу, що його бачимо в передмові” [2, 44]. За спостереженням В. Брюховецького, стиль передмови також заперечує авторство М. Новицького: “Проблема розглядається на ширшому, ніж завжди у цього дослідника, тлі і з більшим заглибленням у секрети власне перекладацької техніки” [2, 43]. Ця атрибуція була врахована і в зібранні праць М. Зерова “Українське письменство” (2003) [9, 1288]. Очевидно, що М. Новицький, який так високо оцінював талант М. Зерова та вирізнявся науковою дисципліною й порядністю, просто не міг привласнити чужу працю.

М. Зеров, певно, є автором і вступного слова до книжки “От переводчика” [12, 189] (на час друку видання минуло сім років від смерті Ф. Сологуба). Рукопис цієї невеликої статті зберігається серед інших матеріалів шевченкіани вченого і, за винятком кількох речень, відповідає опублікованому тексту [26, 75].

Як відомо, уже 1934 р. М. Зерова звільняють з університету та перестають друкувати. Заарештовано вченого 27 квітня 1935 р. у м. Пушкіно, за 30 кілометрів від центру Москви, звинувачено в контрреволюційній діяльності проти радянської влади та засуджено на 10 років позбавлення волі.

Не друкувалися також і окремі праці М. Новицького. На початку 1930-х років він іще брав участь у підготовці перших двох томів повного зібрання творів Шевченка (1935 – 1937), але імені вченого тут уже немає. Становище шевченкознавця погіршилося після появи критичних відгуків на “Кобзар” 1931 р. (2-ге вид. 1933 р.) з ілюстраціями В. Седляра, згодом репресованого та розстріляного [15, 178–180; 18, 8]. М. Новицького, упорядника видання та автора коментарів, звинувачено в “буржуазному націоналізмі”.

1933 р. вченого звільнено з науково-дослідного Інституту Тараса Шевченка, 1934 р. – із ВУАН [22, 31]. Залишившись без роботи, М. Новицький підробляє в газеті “Коммунист”, редактором мови на кінофабриці.

Заарештували М. Новицького через три роки, 26 грудня 1937 р. На той час земний шлях М. Зерова обірвався: вченого розстріляли 3 листопада в урочищі Сандармох. М. Новицького, як і його колегу, обвинувачено в контрреволюційних діях проти радянської влади. Під час допитів 3 та 5 липня 1938 р., які проводив оперуповноважений третього відділу Управління державної безпеки в Київській області НКВС (далі – УДБ КО НКВС) сержант Зільберман, М. Новицький не спростовував висунутих обвинувачень. Конкретним злочином вченого проти радянської влади визнано його шевченкознавчі дослідження. На вимогу дати додаткові свідчення у графі “відповідь” за підписом М. Новицького зазначено: “...еще занимался антисоветскими разговорами по национальному вопросу, что украинизация должна быть полная, т. е. национальной и по форме и по содержанию и что Украина должна быть самостоятельной республикой и не находится под давлением Москвы” [23, 40].

Збереглася довідка начальника четвертого відділу УДБ КО НКВС УРСР Хатеневера, де ширше розкрито причину звинувачення вченого: “Новицкий был весьма близок к участникам СБУ, в частности к Ефремову, а также был связан с активными националистами Зеровым, Дорошкевичем, Косынкой и друг[ими],

впоследствии осужденными, как участники националистической организации. Новицкий – националист, озлоблен против Советской власти” [25, 15].

Особливою нарадою при НКВС шевченкознавця засудили на п'ять років позбавлення волі. Як і М. Зеров, М. Новицький відбував покарання на Соловках, а саме – в урочищі Юр'їв острів, серед карельських лісів. З початком німецько-радянської війни М. Новицький був переведений у Печорлаг (Республіка Комі), після завершення терміну покарання працював на лісокомбінаті та на шахті “Комсомолец” для видобутку вугілля м. Кізел (Молотовська обл., нині – місто Пермського краю).

У 1946 р. М. Новицький повернувся до Києва. Відтоді впродовж чотирнадцяти років його життя пов'язане з роботою в київських музеях Тараса Шевченка – спочатку в Літературно-меморіальному будинку-музеї Т. Г. Шевченка (1946 – 1952), згодом у Державному музеї Т. Г. Шевченка (1954 – 1962). Проте в 1946 – 1964 рр. працювати на повну силу М. Новицький не мав можливості: органи держбезпеки за ним постійно наглядали, а впорядковані шевченкознавцем матеріали друкували під прізвищами інших авторів [4, 155–168; 5, 145–153].

З 1956 р., уже після смерті Сталіна, розпочалася реабілітація науковців, письменників, культурних діячів, незаконно арештованих та постраждалих від тоталітарного режиму. Серед багатьох розглядалася справа й М. Зерова. У Центральному державному архіві громадських об'єднань України вдалося виявити заяву М. Новицького від 5 листопада 1957 р., подану начальникові слідчого відділу УДБ в Київській області Жиромському на захист літературознавця:

“Как известно, Н. К. Зеров не вернулся из ссылки. Не знаю, в чем состояла его вина. Я знал Зерова прежде всего как талантливого литератора-критика, прекрасного переводчика античных поэтов и стихотворений Пушкина. Это был ритор и красноречив в полном смысле этого слова. В обществе любил острить и говорить безумолку. Любил, чтобы его все слушали. Среди университетской молодежи пользовался большой популярностью. Писатели и поэты побаивались его острого языка, и кое-кто из них и недолюбливал Зерова.

В 1934 году я имел с ним литературную работу в Ленгизе – тогда он бывал у меня на дому, и я заходил к нему. Но похвалится особым знакомством с Зеровым я не могу. Во-первых, для Киева я был человеком новым, Зеров был старше меня, он обладал такими талантами, каких у меня не было; я знал свое место и не лез к знаменитостям” [6, 69–69 зв.].

М. Зерова було реабілітовано Військовою колегією Верховного суду СРСР 31 березня 1958 р. Серед доказів, що вплинули на прийняття такого рішення були і свідчення М. Новицького.

Сам шевченкознавець також постійно звертався до МВС УРСР із вимогою визнати незаконним його арешт і скасувати справу. Молодший лейтенант Жиромський, який розглядав клопотання М. Новицького, зробив огляд усіх документів, що стосувалися історії ув'язнення шевченкознавця, допитав свідків, колег та друзів М. Новицького (Є. Кирилюка, Є. Середу, Л. Смілянського, К. Дорошенко) і, незважаючи на їхню високу оцінку наукових здобутків ученого, підтвердив “справедливість” звинувачення й передав матеріали в архів [20, 180]. Справу шевченкознавця М. Новицького закрито в листопаді 1964 р., через півроку після смерті вченого.

Уродовж сорока років творчої праці М. Новицький надрукував сімнадцять статей про життя і творчість Шевченка, за впорядкуванням ученого вийшло понад двадцять видань творів поета, сім книжок спогадів про нього, відомі дев'ятнадцять рецензій М. Новицького на основні видання шевченкіани.

М. Зеров присвятив цій галузі науки лише кілька досліджень. Співпраця М. Новицького та М. Зерова в шевченкознавстві, їхнє спілкування тривали порівняно недовго – трохи більше десяти років (1923 – 1934). М. Зеров був одним із перших, хто відзначив наукові здобутки М. Новицького. Учені разом працювали над підготовкою спогадів про Шевченка, готували до друку збірку “Т. Г. Шевченко. Кобзарь: избранные стихотворения” (1934) в перекладі Ф. Сологуба. Звинувачені в контрреволюційній діяльності проти радянської влади, обоє науковців мусили відбувати покарання на Соловецьких островах, повернутися з яких судилося лише М. Новицькому. Коли після 1956 р. розпочався процес реабілітації репресованих, то шевченкознавець долучився до відновлення імені М. Зерова і впродовж багатьох років намагався домогтися закриття власної справи.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Айзеншток І.* Шевченкознавство – сучасна проблема. [Ч.] І. До тексту Шевченкових творів. – Харків: Всеукр. літ. ком., 1922. – 23 с.
2. *Брюховецький В. С.* Зеров і Шевченко // Рад. літературознавство. – 1989. – № 3. – С. 42–46.
3. *Вальбе Б.* [Рецензія] // Известия. – 1934. – 4 жовт. – С. 4.
4. *Дорошенко Е. П.* Неизвестные письма к Шевченко. Из архива М. Чалого // Сов. Украина. – 1962. – № 10. – С. 155–168.
5. *Дорошенко Е. П.* Неизвестные письма к Шевченко. Из архива М. Чалого // Сов. Украина. – 1962. – № 11. – С. 145–153.
6. *Заявление* от М. Новицкого начальнику следственного отдела УКГБ по Киевской области от 5 ноября 1957 г., рукопись // ЦДАГО України. – Ф. 263, оп. 1, од. зб. 57013, т. 1, арк. 66–70 зв.
7. *Звіт* М. Новицького про роботу Комісії при ВУАН за 1930–1931 роки, травень 1931 р., рукопис // ЦДАМММ України. – Ф. 1. Архів М. М. Новицького, оп. 1, од. зб. 367, арк. 1–2 зв.
8. *Звіт* про роботу редакційного комітету для видання Шевченківських творів при II відділі ВУАН від 1 січня до 1 грудня 1932 р. за підписом заступ. редакц. коміт. О. Дорошкевича, 29 листопада 1932 р., машинопис // ЦДАМММ України. – Ф. 1. Архів М. М. Новицького, оп. 1, од. зб. 368, арк. 1–8.
9. *Зеров М.* Українське письменство / упоряд. д. ф. н. М. Сулима, ред. та післямова М. Москаленка. – Київ: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2003. – 1301 с.
10. *Зеров М.* Шевченківський збірник // Україна. – 1924. – № 3. – С. 173–175.
11. *Зеров М.* Шевченко і Аскоченський / підгот. тексту В. С. Брюховецького // Рад. літературознавство. – 1989. – № 3. – С. 35–42.
12. *Зеров М.* Шевченко. Переклади на російську мову, рукопис // ЦДАМММ України. – Ф. 28. Архів М. К. Зерова, оп. 1, од. зб. 116, арк. 167–216.
13. *Зерова С.* Спогади про Миколу Зерова // Київські неокласики. – Київ: Факт, 2003. – С. 83–130.
14. *Драй-Хмара Ашер О.* Переглядаючи батьків архів // Київські неокласики. – Київ: Факт, 2003. – С. 161–174.
15. *Кирилюк Є.* Тарас Шевченко. Кобзар // Життя й революція. – 1934. – № 1. – С. 178–180.
16. *Клен Ю.* Спогади про неокласиків // Київські неокласики. – Київ: Факт, 2003. – С. 7–64.
17. *Курилова Л.* Встречи с Н. К. Зеровым. Воспоминания в письмах к Юрию Шевелеву // Континент. – 1989. – № 59. – С. 335–359.
18. *Любченко М., Гардов М.* Проти контрреволюційної фальсифікації – за марксистський коментар // Комуніст. – 1934. – № 59. – С. 8.
19. [Новицький М. М.]. Праці М. М. Новицького / подав та допов. В. Міяковський // Хроніка-2000: укр. культуролог. альм. – Київ: Вид-во “Фенікс”, 2010. – Вип. 4, № 2: Зарубіжне шевченкознавство: з матеріалів УВАН, ч. 2. – С. 78–80.
20. *Обзорная справка* по архивно-учетному делу № 39716 на Новицкого Михаила Михайловича, 1892 года рождения, бывшего научного сотрудника Украинской Академии наук и Киевского филиала института Шевченко, ныне работающего научным работником Киевского музея Шевченко. Справка составлена в связи с пересмотром архивно-следственного дела № 45425 по обвинению М. Новицкого за подписью следователя УКГБ по Киевской обл. мл. лейтенанта Жиромского, [1957 г.], рукопись // ЦДАГО України. – Ф. 263, оп. 1, од. зб. 57013, т. 1, арк. 171–180.
21. *Особова картотка* аспіранта М. Новицького, зареєстрованого укрнаукою, [192- р.] // ЦДАВО України. – Ф. 166, оп. 12, од. зб. 5393, арк. 1–2.
22. *Протокол допроса* обвиняемого Новицкого Михаила Михайловича, 3 июля 1938 г., машинопись // ЦДАГО України. – Ф. 263, оп. 1, од. зб. 57013, т. 1, арк. 30–34.
23. *Протокол допроса* обвиняемого Новицкого Михаила Михайловича, 5 июля 1938 г., машинопись // ЦДАГО України. – Ф. 263, оп. 1, од. зб. 57013, т. 1, арк. 40–43.
24. *Протокол № 7* чергового засідання Першого (історично-філологічного) відділу Української Академії наук у Києві, від 27 лютого 1919 р. // Україна. – 1926. – Кн. 2/3. – С. 128–129.

25. *Справка* о Новицком Михаиле Михайловиче начальника четвертого отделения Управления государственной безопасности НКВД УРСР Хатеневера от 21 декабря 1937 г., машинопись // ЦДАГО України. – Ф. 263, оп. 1, од. зб. 57013, т. 1, арк. 15–16.

26. *Шевченко Т. Г.* Кобзарь : избр. стихотворения / перекл. рос. мовою Ф. Сологуба ; вступ. ст. А. Старчакова; ред. М. Пиксанова; комент. М. Новицкого (М. Зерова); худож. В. Конашевич. – Ленинград : ОГИЗ-ГИХЛ, 1934. – 388 с.

Отримано 23 листопада 2017 р.

м. Київ

Тетяна Дзюба

УДК 070.13.001.11:347.132.124-57

МУХТАР АУЕЗОВ ПРО ДУХОВНИЙ І ХУДОЖНИЙ СВІТ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (НА МАТЕРІАЛІ ЛІТЕРАТУРНОЇ КРИТИКИ І ПУБЛІЦИСТИКИ)

У статті розглядаються нові інтерпретаційні підходи до творчого доробку відомого казахського письменника Мухтара Ауезова. Визначено місце шевченківської проблематики в загальному масиві його текстів. Здійснено спробу окреслити в публіцистичній і літературно-критичній спадщині вченого коло літературознавчих аспектів, які стосуються духовної іпостасі та мистецько-творчої діяльності Тараса Шевченка.

Зазначено, що М. Ауезов уважав Т. Шевченка спадкоємцем традицій усної народної словесності, наголошував на внеску літератора у формування національної своєрідності українського письменства; аналізував його твори в контексті проблеми *художник слова і народ*. У центрі уваги дослідника також були орієнтальні наративи в доробку поета.

У студії зауважено, що М. Ауезов характеризує Т. Шевченка як першого художника-живописця Казахстану. Його перебування на древній землі номадів письменник трактує як своєрідну місію. У висновках наголошено на особливому місці М. Ауезова в казахстанському шевченкознавстві.

Ключові слова: рецепція, взаємозв'язки, шевченкознавство, життєпис, проблематика, імагологія.

Tetiana Dziuba. Mukhtar Auevov on Taras Shevchenko's Spiritual, Moral and Artistic World (Based on Auevov's Journalistic and Literary-Critical Heritage)

The paper considers the latest reception of the artistic heritage of the outstanding Kazakh writer, Mukhtar Auevov. It discusses Taras Shevchenko's problematic in the general array of his texts. An attempt is made to outline literary aspects concerning Shevchenko's spiritual, moral and artistic world in Mukhtar Auevov's journalistic and literary critic works.

The author notes that Auevov regards Shevchenko's creativity as continuation of the traditions of folk literature, emphasizes the writer's contribution to the formation of the national identity of Ukrainian literature, analyzes the poet's works in the context of the Artist and People issue. Auevov also focuses on oriental narratives in Shevchenko's works.

The paper emphasizes that Mukhtar Auevov interprets Taras Shevchenko as the first artist-painter of Kazakhstan; his stay in the ancient land of nomads is interpreted as a kind of mission. Summarizing, the paper accentuates Auevov's special place in the Kazakh Shevchenko studies.

Keywords: reception, interrelations, Shevchenko studies, biography, problematic, imagology.

120-ліття від дня народження чільного казахського письменника Мухтара Ауезова (1897 – 1961) викликало пошук нових дослідницького та читацького інтересу до його образно-художнього спадку, появу нових перекладів, вихід літературознавчих збірників і монографій...

М. Ауезов з'явився на світ у Чингізькій волості колишнього Семипалатинського району. Поряд із його рідним аулом було розташоване поселення славетного Абая Кунанбаєва. Дід майбутнього літератора, старий Ауез, доводився далеким родичем Абаєві, товаришував із письменником-просвітителем,